

УДК: 327.7:327.82:341.1

## БЕЗПЕКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЄС: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ТА СОЦІО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІРИ

Івасечко Ольга, Дорош Леся

Національний університет "Львівська політехніка"

(стаття надійшла до редколегії – 27.01.2016 р., прийнята до друку – 15.03.2016 р.)

© Івасечко О., Дорош Л., 2016

Проаналізовано показники окремих складових геополітичного та соціо-економічного вимірів безпекового потенціалу ЄС порівняно з аналогічними показниками потенціалів інших впливових акторів. Враховано як істотні переваги ЄС, так й показники слабкості, що дало змогу визначити місце та силу цього інтеграційного об'єднання як у регіональному вимірі, так і у глобальній системі. Вказано, що нові держави-члени ЄС надають суттєвих переваг об'єднанню на міжнародній арені, незважаючи на свій порівняно нижчий соціально-економічний рівень.

**Ключові слова:** Європейський Союз, геополітичне положення, європейська безпека, міжнародна безпека.

### SECURITY POTENTIAL OF THE EUROPEAN UNION: GEOPOLITICAL AND SOCIO-ECONOMIC DIMENSIONS

Olga Ivasechko, Lesya Dorosh

The article analyzes indicators of certain constituents of geopolitical and socio-economic dimensions of the EU's security potential in comparison with similar indicators of potentials of other powerful international actors. The analysis is accomplished in the context of the problems and prospects of further development of this integration union and its reaction to the newest threats to international and European security. Both the substantial advantages and indicators of weakness of the EU are considered by analyzing political and economic experts' predictions concerning actual and future state of affairs in the EU in 2016. These indicators in their aggregate have given an opportunity to determine the place and strength of this integration union in both regional dimension and global security system. Taking into account the basic geographic, demographic, social and economic indexes (which primarily are compared with the economic strength of the USA) of the EU's security potential, significant achievements of the EU, substantiated by the fact of cumulative potential of 28 EU members-states, are ascertained. Such potential is considerably higher in comparison to particular capabilities of the EU's member-states. Thus, it is indicated that under geopolitical criterion after the last fifth enlargement of the EU (due to accession of Romania, Bulgaria (2007) and Croatia (2013)), its area expanded by nearly 25 %; however, it is smaller in comparison to Russia and the USA). Taking into consideration that EU covers 3 % of the globe, its consequential position on the geopolitical map of the world is mentioned. Furthermore, under security standpoint the growth of union's population is analysed. The fact of considerable number of EU citizens is identified as positive, especially taking into consideration formation of the large target market and high purchasing power of citizens, etc. However, the article indicates challenges in this domain related to persistent depopulation in Europe in comparison to planetary population, which along with ageing trends carry significant security risks. Thus, the new EU member-states provide significant advantages to the association on the international arena, despite their comparatively lower social and economic level. Furthermore, in political science comparative studies of global actors' potentials in the military sphere should be considered as perspective, in order to identify and prevent threats to national, regional and global security.

**Key words:** the European Union (EU), geopolitical location, European security, international security.

Важливим актором на міжнародній арені, політичною моделлю ХХІ ст. сьогодні є Європейський Союз (ЄС). Це інтеграційне утворення, об'єднавши держави європейського континенту, володіє значним потенціалом у різних сферах суспільного життя, виступає новою інституцією, у межах якої її

елементи-держави поступово зрікаються національного суверенітету. Такий факт значною мірою позначається на безпековому середовищі як Європи, так і усїєї планети. Важливість Співтовариства у безпековій сфері, з одного боку, проявляється у тому, що на його держави-члени впливають різноманітні

зовнішні чинники, а з іншого – вони, своєю чергою, перманентно впливають на своє зовнішнє міжнародне оточення. Цей вплив передбачає застосування різноманітних засобів, які становлять економічний, суспільний, географічно-демографічний, політичний, військовий потенціал ЄС.

Відомо, що потенціал будь-якого міжнародного актора впливає на його зовнішньополітичну діяльність, призводить до зміни міжнародної системи. Водночас визначення могутності того чи того актора залежить, окрім іншого, від порівняння показників складових елементів такого потенціалу з аналогічними показниками інших акторів. Відтак динаміка змін таких показників актуалізує дослідження безпекового потенціалу ЄС, що дасть змогу визначити місце та силу такого інтеграційного об'єднання як у регіональному вимірі, так і у глобальній системі.

Розгляду проблематики різних вимірів потенціалу (зокрема безпекового) різноманітних інтеграційних утворень, зокрема, ЄС, присвячено праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців та аналітиків. Так, особливої уваги потребують дослідження Д. Мілчарека, який порушує загальну проблему формування потенціалу ЄС на міжнародній арені [7]. Беззаперечним є внесок значної частини зарубіжних публіцистів, розвідки яких стосуються проблемних аспектів формування геополітичного, економічного, суспільного потенціалу ЄС в умовах сучасних глобальних трансформацій. Цікаві фактологічні статті можемо віднайти в українських версіях часопису "The Economist" – "Світ у 2014", "Світ у 2015", "Світ у 2016" [1, с. 29–30; 4, с. 68; 5, с. 96; 8, с. 28]. Окрім цього, для визначення порівнюваного безпекового потенціалу ЄС визначальне значення мають статистичні дані, показники різноманітних рейтингів, які у порівнянні визначають як сукупний потенціал об'єднаної Європи, так і потенціали окремих держав-членів ЄС [9–11].

Зазначеній проблематиці присвячені роботи й українських дослідників. Так, Л. Емельяненко та М. Макоцьоба аналізують проблемні моменти збалансованого людського та технологічного розвитку в умовах становлення постіндустріального суспільства, а також взаємозалежності та взаємодоповнюваності таких трьох невід'ємних складових державного розвитку: людський розвиток, економіка знань і конкурентоспроможність [3; 6]. Треба згадати й працю М. Гавриленко та Г. Хаджинова щодо порівняння рівня життя населення України та країн ЄС [2]. Водночас серед вітчизняних дослідницьких напрацьовань немає комплексних досліджень безпекового потенціалу ЄС та його соціально-економічного та геополітичного аспектів. Такі дослідження є

особливо актуальними у світлі пошуку відповідей на новітні гібридні загрози європейському та міжнародному миру та безпеці, а також у світлі здійснення успішного та ефективного порівняння нових міжнародних суб'єктів з іншими впливовими акторами міжнародних відносин у контексті формування нового безпекового виміру глобального та європейського порядку.

**Метою** цієї статті є з'ясувати особливості геополітичного та суспільно-економічного вимірів безпекового потенціалу ЄС у контексті проблем та перспектив подальшого розвитку цього інтеграційного об'єднання та реакції на новітні загрози міжнародній та європейській безпеці. Досягнення поставленої мети передбачає, окрім іншого, аналіз прогнозів політичних та економічних експертів щодо теперішнього і майбутнього стану речей у масштабах ЄС на 2016 р. У цьому контексті першочерговим завданням є розгляд як внутрішніх проблем Співтовариства, так і зовнішніх безпекових загроз, що, своєю чергою, дасть можливість об'єктивно оцінити різні виміри безпекового потенціалу ЄС. У разі з'ясування безпекового потенціалу ЄС виокремлення потребують винятково ті його елементи, які свідчать про можливість впливу Об'єднання не лише в масштабах європейських інтеграційних процесів, але й демонструють його взаємовідносини із глобальним середовищем. Відтак, у фокусі уваги будуть як матеріальний, так і організаційно-функціональний виміри, що характеризують безпековий потенціал Співтовариства у його сучасній формі.

Під час аналізу вказаної проблематики до уваги взято низку застережень. По-перше, розглядаючи показники розвитку ЄС, треба зауважити, що досліджується не його окремий потенціал, а спільний потенціал усіх 28-ми держав-членів. Цей факт вважаємо визначальним, адже у разі людських ресурсів, економічних чи мілітарних можливостей такий підхід у розрахунку потенціалу не викликає сумніву. Однак у галузі суспільного потенціалу можуть виникати суперечності, оскільки ситуація у цій сфері є вкрай відмінною в окремих державах-членах.

По-друге, показники потенціалу ЄС у більшості джерел порівнюються з даними найпотужнішого учасника міжнародних відносин – США, а за потреби – й з іншими впливовими державами планети. Водночас багато експертів та дослідників не погоджуються із тим, що ЄС порівнюють з найпотужнішими державами, а не з міжнародними організаціями чи інтеграційними об'єднаннями. На нашу думку, оскільки ЄС не є ані класичною державою, ані класичною міжнародною організацією, то його риси дають можливість репрезентувати

Співтовариство як оригінальну структуру, що характеризується величезними масштабами різного типу інтеграційних зв'язків. Наявність спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС дає змогу трактувати Співтовариство як окремого актора на міжнародній арені, а, відтак, це об'єднання доцільно порівнювати з іншими державами, такими як США і Японія, аніж з міжнародними організаціями, оскільки останні мають вільніші структури і наділені меншим обсягом компетенцій, порівняно з ЄС.

Цікавим, на наш погляд, є і той факт, що сьогодні поширюються порівняння Європейського Союзу із новими державами планети, які прогресують, передусім Китай. Однак більшість аналітиків вказують на некоректність таких порівнянь, пояснюючи це, насамперед, неможливістю зіставлення найважливіших аспектів суспільно-економічного потенціалу Співтовариства із ситуацією в Китаї. Йдеться про наявність в останнього цілком відмінної структури сфери виробництва, способу життя, харчування, суспільної та професійної організації тощо.

По-третє, значення має й підбір показників для порівняння, позаяк, окремі з них, наприклад, статистичні дані про чисельність населення чи територію є однозначними, а методи визначення економічного потенціалу чи суспільних явищ – неоднозначними. Передусім слід відкинути показники лише економічного зростання, ключовим серед яких є показник валового внутрішнього продукту (ВВП), який є загальнозживаним в економічних науках. Відомим його критиком свого часу був видатний соціолог З. Бауман, який зазначив, що цей індикатор враховує лише фінансові показники, а інші суспільно-економічні явища ігноруються. Відтак, виникла потреба у створенні нових критеріїв порівняння, де б враховувались також інші параметри, а не лише рівень ВВП. Водночас З. Бауман слушно зауважує, що показник ВВП лише “показує кількість грошей, що перейшли з рук у руки в межах певної економіки. Натомість величезної сфери моральної, сімейної, сусідської, середовищної економіки він не враховує. Уряди гордяться ростом ВВП, але не кажуть наскільки ріст ВВП підвищує якість життя, а наскільки нищить” [7, с. 34].

Згідно з історичними даними, відповіднішим показником, що його використовує програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) з 1990 р., є Показник розвитку людських ресурсів (ПРЛР) або ж так званий Індекс людського розвитку (ІЛР), що складається із трьох основних елементів: даних прогнозованої тривалості життя новонароджених (від 25 мінімум до 85 років максимум); даних про досягнутий рівень освіти, що вимірюється

як сукупний індекс грамотності дорослого населення (дві третини) і сукупну частку учнів (одна третина); даних про купівельну спроможність, вимірювану показником ВВП на людину (per capita), реальним ВВП на душу населення від 200 дол. (мінімум) до 40 тис. дол. (максимум).

Беручи до уваги ці показники ІЛР, треба зауважити, що держави під час порівняння оцінюються не обов'язково за загальноприйнятими судженнями. Свідченням цьому є той факт, що відповідно до ІЛР вже кілька років поспіль лідером у світі є Норвегія, четверте місце відводилось Швеції і тільки шосту позицію займають США, а заможні – Японія і Швейцарія відповідно – дев'яте і одинадцяте місця. Такі держави-члени ЄС, як Греція, Португалія та Іспанія, що є менш розвинені, аніж держави-члени “старого” ЄС, розмістились у першій двадцятці.

Поряд з ІЛР під час порівняння потенціалів міжнародних акторів можемо використовувати й показники Індексу тривалого економічного добробуту (ІТЕД) або Реальний показник розвитку (РІР). У такому разі враховуються для аналізу дані, які є більше суб'єктивно якісними, ніж кількісними. Позитивним моментом цих показників є те, що за їх допомогою можна краще оцінити якість життя в державі, враховуючи стан системи охорони здоров'я і природного середовища, рівень злочинності і соціальних асигнувань тощо.

На наш погляд, доцільним буде детальніший огляд ситуації по кожному із потенціалів ЄС, порівняно з потенціалами інших впливових акторів планети. Передусім, слід проаналізувати геополітичний та демографічний потенціал ЄС, а саме два його основні показники: розміри території та кількість мешканців Співтовариства порівняно зі США, Китаєм, Канадою, Російською Федерацією тощо.

За геополітичним критерієм слід зауважити, що внаслідок останнього, п'ятого розширення ЄС (за рахунок приєднання Румунії і Болгарії (2007 р.) та Хорватії (2013 р.)) його територія зросла майже на 25 %. Проте, незважаючи на це, вона є набагато меншою від території США, Китаю і Канади, і тим паче Російської Федерації. Об'єднання охоплює 3 % земної кулі, порівняно з понад 7 % у випадку США. Тим не менше, ЄС все-таки займає важливу позицію на геополітичній карті планети.

Після розширення ЄС суттєво зросли не лише територія, а й кількість населення Об'єднання. Якщо у 2004 р. населення ЄС налічувало 455 млн осіб, то у 2014 р. – зросло на 55 млн осіб, і нараховує 510 млн відповідно. Відтак, можна з упевненістю відзначити лідерські позиції ЄС за показником кількості населення, адже далеко позаду залишаються США

(чисельність населення понад 290 млн ос.) та Японія (неповні 130 млн ос.), однак у такому разі не враховуються показники Китаю (близько 1,3 млрд осіб) та Індії (понад 1 млрд мешканців). Факт значної кількості населення ЄС варто відзначити як позитивний, зокрема, з огляду на формування великого ринку збуту і високу купівельну спроможність громадян тощо. З іншого боку, варто враховувати те, що частка жителів Європи у планетарній популяції систематично зменшується, спостерігається тенденція старіння населення, що несе в собі й значні безпекові ризики.

Беручи до уваги показник прогнозованої тривалості життя новонароджених (від 25 мінімум до 85 років максимум), треба зазначити таке: упродовж останнього півстоліття на більшу частину людства суттєво вплинуло поступове зменшення розміру сімей. Водночас, як свідчать дані аналітиків, тривалість життя в усьому світі за останні 40 років збільшилася на 11 років для чоловіків і 12 років для жінок. У масштабах ЄС ключовою ж тенденцією є спад приросту населення, обумовлений, насамперед, несуттєвим природним приростом. З огляду на це, демографічна ситуація в ЄС значно контрастує із ситуацією в США, де темпи приросту є майже в чотири рази вищими (близько 0,9 %). Акцентуючи увагу на темпах приросту населення в Японії, необхідно констатувати той факт, що ситуація була порівняно кращою, ніж у ЄС (показник вдвічі вищий) [7, с. 46].

Негативним безпековим чинником є те, що суспільства держав-членів ЄС швидко старіють. Натомість позитивним моментом є зростання середньої тривалості життя, зумовлене щораз кращими соціальними умовами та рівнем охорони здоров'я. Тому можна зробити висновки про те, що сьогодні пересічний мешканець ЄС у момент народження, будучи жінкою, може дожити до 80 років, а будучи чоловіком – до 75 років. Експерти в цій галузі стверджують, що вищезазначені показники в ЄС є кращими, аніж у США, де тривалість життя жінок менша на рік, а чоловіків на півроку, але нижчі, ніж у Японії. Така демографічна ситуація в ЄС є наслідком чергового розширення Об'єднання, оскільки у прийнятих державах-членах ситуація є не такою оптимістичною, ніж у "старому" ЄС, де середня тривалість життя була для жінок приблизно на півроку, а для чоловіків на цілий рік вищою [7, с. 47]. Отож, підсумовуючи, необхідно зазначити таке: згідно з демографічними показниками суспільну динаміку в ЄС можна оцінити як досить невисоку, порівняно із американським суспільством, яке є молодшим, активнішим і має більше шансів у теперішньому і майбутньому суперництві з Європою.

З безпекового погляду слід врахувати й той факт, що для ЄС притаманна співіснування значної

кількості національностей. Сьогодні, враховуючи цю особливість, не існує підстав для страху щодо появи значних напружень чи конфліктів на національно-етнічній основі. Зокрема, досі конфлікти в Країні Басків та Північній Ірландії, міжетнічні напруження в Бельгії та деяких державах ЦСЄ не створювали безпосередньої загрози стабільності та миру в Європі. Винятком стали лише військові події на Балканах. Відтак, сьогодні Європу зараховують до стабільних регіонів на тлі інших регіонів планети, в яких спостерігаються суттєві суперечності на етнічній чи культурній основі.

Цікавими у цьому контексті є дані, опубліковані в українській версії "The Economist" "Світ у 2014" щодо ризиків громадських заворушень, де до уваги брались 150 країн світу. Отож, відповідно до цієї шкали, тільки одну із держав-членів ЄС – Грецію експерти зарахували до групи держав із дуже високим ризиком громадських заворушень, що ймовірно через економічні труднощі. До групи держав із високим ризиком громадських заворушень аналітики зараховують такі держави-члени Співтовариства: Іспанія, Португалія, Кіпр, Хорватія та Румунія. Середній ризик громадських заворушень прогнозують колишнім радянським республікам Литві, Латвії, Естонії, Словенії, "старим" членам Об'єднання – Франції, Італії, Нідерландам, Бельгії, Британії, а також Ірландії, Мальті та Угорщині. Низьким ризиком громадських заворушень характеризуються Німеччина, Фінляндія, Польща, Словаччина, Чеська Республіка і Швеція. І, нарешті, останню групу із дуже низьким ризиком громадських заворушень, за даними аналітичного відділу "The Economist" складають такі держави-члени ЄС, як Австрія, Люксембург і Данія.

Порівнюючи показники ЄС за цими даними з показниками інших важливих міжнародних акторів, слід констатувати той факт, що США зараховано до другої групи із низьким ризиком громадських заворушень, Китай – із високим, Російську Федерацію та Індію – із середнім, Норвегію, Японію і Швейцарію – до групи із дуже низьким, а Україну – до четвертої групи країн із високим ризиком громадських заворушень [4, с. 68].

Розглядаючи з безпекового погляду економічний потенціал держав планети можемо зазначити таке: міжнародний потенціал ЄС за підсумками основних макроекономічних показників, без сумніву, є ключовим у світі, і порівнюється з економічною потугою США. Йдеться, насамперед, про такі показники, як загальний рівень ВВП, сучасність та конкурентоспроможність європейських підприємств і, зокрема, переваги спільної валюти євро. Проте існують

й недоліки в окремих сферах, зокрема щодо рівня життя, який вимірюється показником ВВП на одного мешканця, порівняно з іншими акторами міжнародного життя, такими як США і Японія. Більшість експертів та науковців схиляється до думки, що таке погіршення рівня життя в масштабах ЄС, насамперед, спричинене значним розширенням Об'єднання.

З одного боку, розширення ЄС зумовлювало позитивні зміни, зокрема, щодо збільшення демографічного потенціалу, істотно зміцнило економіку, а з іншого – має й негативний ефект, що проявляється у наявності значних розбіжностей між окремими державами-членами у рівні економічного розвитку. До прикладу, нові держави-члени Співтовариства частково погіршили низку загальносоюзних показників. Доцільно зазначити, що жодна із нових держав-членів не досягають 100 % рівня економічного розвитку, для прикладу Польща має його близько 50 %, тоді як у найбіднішій державі “старого” ЄС Португалії цей показник становить 75 %. Середнього показника з-поміж держав-членів ЄС не досягають також Греція та Іспанія. Водночас слід врахувати, що для Люксембургу середній показник перевищує більше ніж вдвічі, в Ірландії він становить – 130 %, у більшості “старих” держав-членів ЄС цей показник коливається у межах 120 %.

Не применшуючи економічної ролі ЄС, необхідно констатувати той факт, що сьогодні об'єднання є лідером як з погляду економічного потенціалу, так із огляду на його участь у міжнародній торгівлі. Свідченням цього є низка показових даних, а саме: по-перше, з-поміж 140 найбільших світових концернів 60 є європейськими, 40 – американськими і 30 – азійськими. Теж саме спостерігаємо і у банківській сфері, де 14 із 20-ти найбільших банків, як і 8 страхових агентств, що перебувають у першій “світовій” десятці, є європейськими. Цікавим є і той факт, що навіть у тих галузях, у яких домінують США, підприємства та фірми ЄС посідають чільне місце [7, с. 43].

Треба наголосити на й тому, що ЄС сьогодні є основною торговельною силою сучасного світу, а щодо його торговельного потенціалу слід зазначити, що останній неодмінно збільшуватиметься за рахунок швидкої динаміки розвитку міжнародної торгівлі порівняно молодих держав-членів, зокрема Польщі, особливо в галузі харчових продуктів.

Отож, аналізуючи прогнози щодо динаміки показника ВВП на душу населення впродовж 2014–2016 рр., можна зазначити таке: США залишається лідером із показниками близько 54 920 дол. у 2014 р., 57 160 дол. – у 2015 р., 57 620 дол. у 2016 р. відповідно. Другу позицію займає Японія – 38 990 дол. (2014 р.), 39 060 дол. (2015 р.) та 38 260 дол. (2016 р.) відповідно. Третя позиція належить ЄС – 24 тис. дол. (2014 р.), 35 620 дол. (2015 р.). Російська Федерація

мала показник 15 610 дол. (2014 р.), 25 810 дол. (2015 р.), 24 910 (2016 р.). Україна фігурує у цьому прогнозному списку з показниками – 8010 тис. дол. (2014 р.), 8620 дол. (2015 р.), 7 660 (у 2016 р.) [9, с. 28; 11, с. 82–87; 10, с. 77]. Отож, зростання ВВП у світі у 2016 р. за прогнозами повинно становити для Північної Америки – 2,5 %, Латинської Америки – 1,3 %, Східної Європи – 1,2 %, Західної Європи – 1,8 %, Японії – 1,7 % [11, с. 81].

Провідні світові експерти зазначали, що найбільше світовій економіці у 2015 р. загрозуватиме саме обтяжена боргами Європа з ризиком дефляції. У 2016 р. аналітики вже прогнозують, що після безпрецедентної кризи у Греції вся увага світу знову ж таки буде прикута до того, чи продовжить економіка єврозони відновлення й чи буде достатньо стійкою, щоб подолати кризові настрої [1, с. 29].

Потенціал держав і державоподібних утворень, таких як ЄС, характеризують й дані з рейтингів бізнес-середовища, які зафіксовані аналітичним підрозділом Economist Intelligence Unit. Враховуючи кількісні дані та оцінки експертів Economist Intelligence Unit з кожної держави, визначено міру привабливості її бізнес-середовища, що каталізатором економічного поступу, що, своєю чергою, зміцнить потенціал тих чи тих держав на міжнародній арені. Отож згідно із такими дослідженнями перше місце належить Сінгапуру, а з-поміж держав-членів ЄС, незважаючи на економічні труднощі, окремі з них також здобули високі позиції. Для прикладу, в першу десятку увійшла Данія – 8 позиція, Фінляндія – 10 позиція, Німеччина зайняла 11 місце, Нідерланди, Бельгія, Франція відповідно – 16, 17, 18 позиції, Велика Британія – 21, і поряд з нею 22 місце зайняла Японія, тоді як США на 7 місці. Для порівняння, Російська Федерація посіла 64 місце в рейтингу з 82 держав, а Україна – 71-шу позицію, а Польща – 30-ту. Отже, дослідники резюмують, що глобальний бізнес-ландшафт майбутнього характеризуватиметься зменшенням транскордонних потоків капіталу, суворішим регулюванням і меншим ступенем прийняття ризику [5, с. 96].

Президент Європейської Комісії Жан-Клод Юнкер пропонує рішучі та негайні реформи Співтовариства. Незважаючи на те, що на економічному фронті екзистенційні побоювання частково зникли, а зростання єврозони у 2015 р., за оцінками політичних та економічних експертів, очікується лише на рівні 1 %, Ж.-К. Юнкер прагне виділити 380 млрд дол. інвестицій у транспортну та інтернет-інфраструктуру [8, с. 28].

Отже, аналіз геополітичних та суспільно-економічних чинників безпекового потенціалу ЄС у відносинах із зовнішнім світом потребує зосередження уваги як на слабкостях, так й істотних перевагах цього інтеграційного утворення. На

слабкість безпекового потенціалу ЄС (демографічний фактор) вказує старіння суспільств держав-членів ЄС, що є загрозою майбутньому формуванню молоді робочої сили. До суспільно-економічних загроз зараховуємо також високий рівень безробіття, його тривалість, особливо серед молоді. Звідси випливає, що молодь Європи має нижчі, аніж американська молодь, можливості здобуття вищої освіти, а остання, як відомо, збільшує шанси молоді на ринку праці.

Водночас слід вказати й на переваги у порівнюваному потенціалі ЄС, свідчення цього – європейська модель та розвинена система соціальної допомоги, яка є прикладом для неєвропейців. Крім того, європейський стиль життя характеризується багатьма унікальними ознаками, що покращують у широкому розумінні якість суспільно-політичного життя на планеті. Серед характерних ознак європейської суспільної моделі вирізняють: культурне різноманіття, рівновагу між роботою та відпочинком, якість життя, зрівноважений розвиток, дотримання прав людини, охорону навколишнього середовища, а також мирний і гармонійний розвиток планети, що ґрунтується на співпраці. Ключовою перевагою ЄС, особливо порівняно із США, є якість життя. Свідченням цього є результати аналізу низки галузей, що більшою мірою визначають реальні умови життя, аніж грошові доходи. Незважаючи на те, що європейці є менш заможні, ніж американці, вони живуть у суспільствах з меншим соціально-фінансовим розшаруванням, менш обтяжені заробітчанством, мають краще розвинену систему охорони здоров'я і менше піддаються загрози злочинності. Усі ці чинники загалом засвідчують безпекові переваги та перспективи ЄС.

Беручи до уваги основні макроекономічні показники (розміри і зростання ВВП, позиції в міжнародній торгівлі, позиції спільної валюти тощо), слід констатувати високі економічні досягнення ЄС. Такі результати є наслідком інтеграційним процесів на європейському континенті, адже сукупний потенціал 28-ми держав-членів ЄС є значно вищим, ніж той, що виникає лише з можливостей окремих держав у сфері демографії, території, природних ресурсів тощо. Нові держави-члени ЄС надають суттєвих переваг об'єднанню на міжнародній арені, незважаючи на свій порівняно нижчий соціально-економічний рівень.

Отже, можемо висновувати про те, що ЄС, окрім того, що є економічною надпотоугою планети і впливовим гравцем у міжнародному порядку у складний період сьогодення, потребує більшої відповідальності від кожної держави-члена Співтовариства, з метою досягнення не тільки високого рівня в соціально-економічному вимірі, але й у військовій сфері. У цьому контексті перспективними слід вважати подальші дослідження динаміки становлення і розвитку політики безпеки Європейського Союзу, а також її реформування відпо-

відно до новітніх загроз та викликів міжнародній та європейській безпеці.

1. Воллес П. Сильна як ніколи – наресhti! / Пол Воллес // *"The Economist"*. Світ у 2016 році. – С. 29–30.
2. Гавриленко М. В. Рівень життя населення України та країн ЄС: порівняльний аналіз [Електронний ресурс] / М. В. Гавриленко, Г. П. Хаджинова. – Режим доступу: [http://zakon.znate.ru/pars\\_docs/refs/4/3658/3658.pdf#page=33](http://zakon.znate.ru/pars_docs/refs/4/3658/3658.pdf#page=33).
3. Емельяненко Л. М. Теоретико-методологічні основи забезпечення збалансованого людського та технологічного розвитку в умовах становлення постіндустріального суспільства [Електронний ресурс] / Л. М. Емельяненко. – Режим доступу: <http://ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/6.2006/%D1%F2%F0%E0%ED%E8%F6%FB%20%E8%E7%2062-72.pdf>.
4. Кекич Л. Готові до повстань / Лаза Кекич // *"The Economist"*. Світ у 2014 році. – С. 68.
5. Кекич Л. Из днем народження, Сингапуре! / Лаза Кекич // *"The Economist"*. Світ у 2015 році. – С. 96.
6. Макоцьоба М. В. Людський розвиток економіка знань і конкурентноспроможність: взаємозв'язок і взаємозалежність [Електронний ресурс] / М. В. Макоцьоба. – Режим доступу: [http://library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/ttpe/ttpe\\_2012\\_27\\_01.pdf#page=368](http://library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/ttpe/ttpe_2012_27_01.pdf#page=368).
7. Мільчарек Д. Європейський союз та його місце в сучасному світі / Д. Мільчарек. – Львів: "Інформація. Поступ. Перспективи", 2008. – 172 с.
8. Натал Т. Брюссель: завдання на рік / Том Натал // *"The Economist"*. Світ у 2015 році. – С. 30.
9. Світ у цифрах: Країни // *"The Economist"*. Світ у 2014 році. – С. 77–89.
10. Світ у цифрах: Країни // *"The Economist"*. Світ у 2015 році. – С. 74–86.
11. Світ у цифрах: Країни // *"The Economist"*. Світ у 2016 році. – С. 81–89.

1. Volles P. Sylna yak nikoly – nareshti! / Pol Volles // *"The Economist"*. Svit u 2016 rotsi. – С. 29–30.
2. Havrylenko M. V. Riven zhyttia naseleennia Ukrainy ta krain YeS: porivnialnyi analiz [Elektronnyi resurs] / M. V. Havrylenko, H. P. Khadzhyanova. – Rezhym dostupu: [http://zakon.znate.ru/pars\\_docs/refs/4/3658/3658.pdf#page=33](http://zakon.znate.ru/pars_docs/refs/4/3658/3658.pdf#page=33)
3. Emelianenko L. M. Teoretyko-metodolohichni osnovy zabezpechennia zbalansovanoho liudskoho ta tekhnolohichnoho rozvytku v umovakh stanovlennia postindustrialnoho suspilstva [Elektronnyi resurs] / L. M. Emelianenko. – Rezhym dostupu: <http://ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/6.2006/%D1%F2%F0%E0%ED%E8%F6%FB%20%E8%E7%2062-72.pdf>
4. Kekych L. Hotovi do povstan / Laza Kekych // *"The Economist"*. Svit u 2014 rotsi. – С. 68.
5. Kekych L. Iz dnem narodzhennia, Sinhapure! / Laza Kekych // *"The Economist"*. Svit u 2015 rotsi. – С. 96.
6. Makotsoba M. V. Liudskiy rozvytok ekonomika znan i konkurentnospromozhnist: vzaiemozvi'язok i vzaiemozalezhnist [Elektronnyi resurs] / M. V. Makotsoba. – Rezhym dostupu: [http://library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/ttpe/ttpe\\_2012\\_27\\_01.pdf#page=368](http://library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/ttpe/ttpe_2012_27_01.pdf#page=368).
7. Milcharek D. Yevropeiskiy soiuз ta yoho mistse v suchasnomu sviti / D. Milcharek. – Lviv: "Informatsiia. Postup. Perspektivy", 2008. – 172 s.
8. Natal T. Brussel: zavdannia na rik / Tom Natal // *"The Economist"*. Svit u 2015 rotsi. – С. 30.
9. Svit u tsyfrakh: Krainy // *"The Economist"*. Svit u 2014 rotsi. – С. 77–89.
10. Svit u tsyfrakh: Krainy // *"The Economist"*. Svit u 2015 rotsi. – С. 74–86.
11. Svit u tsyfrakh: Krainy // *"The Economist"*. Svit u 2016 rotsi. – С. 81–89.